

JAVNA USTANOVА
MORE I KRS

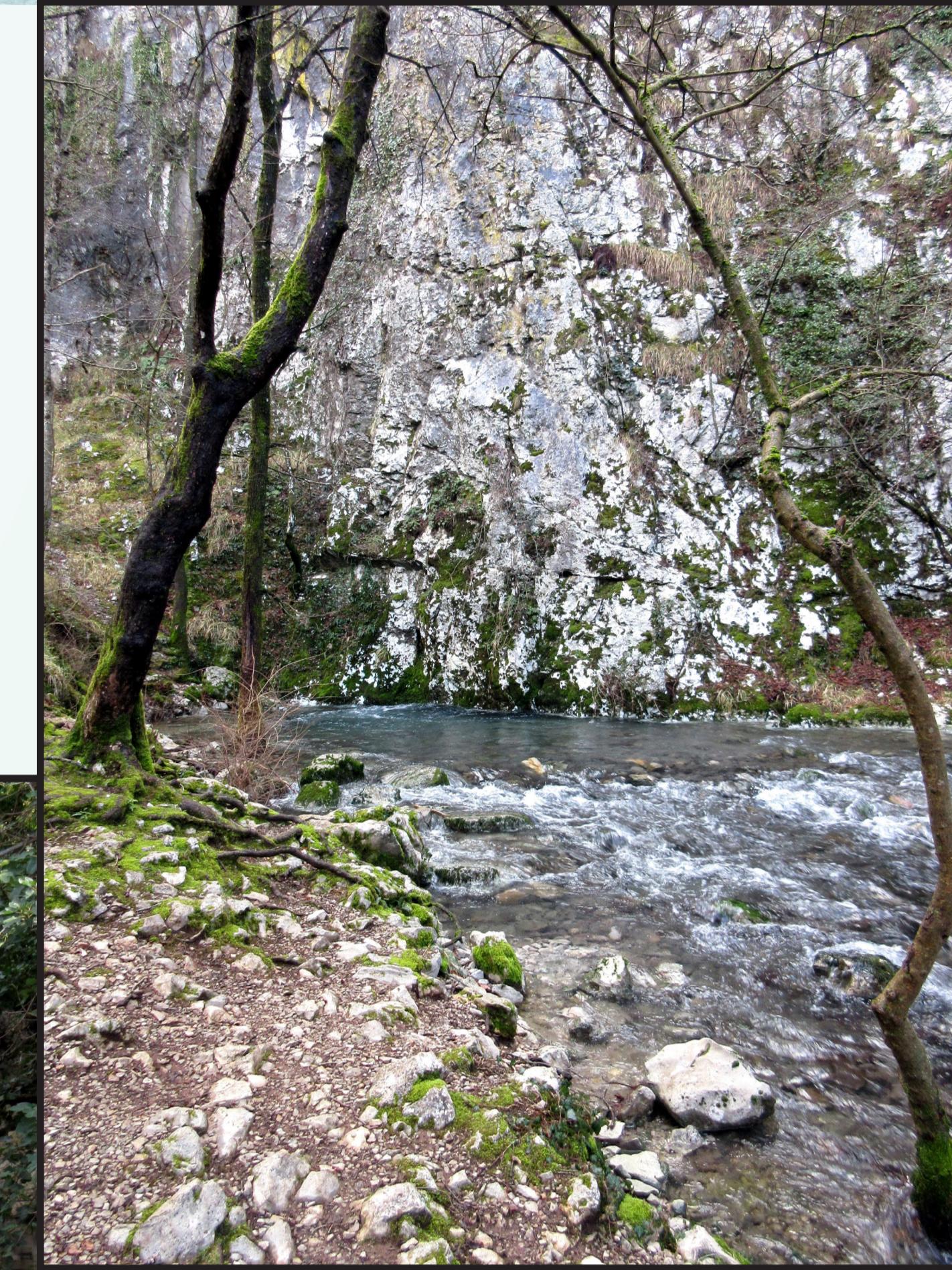
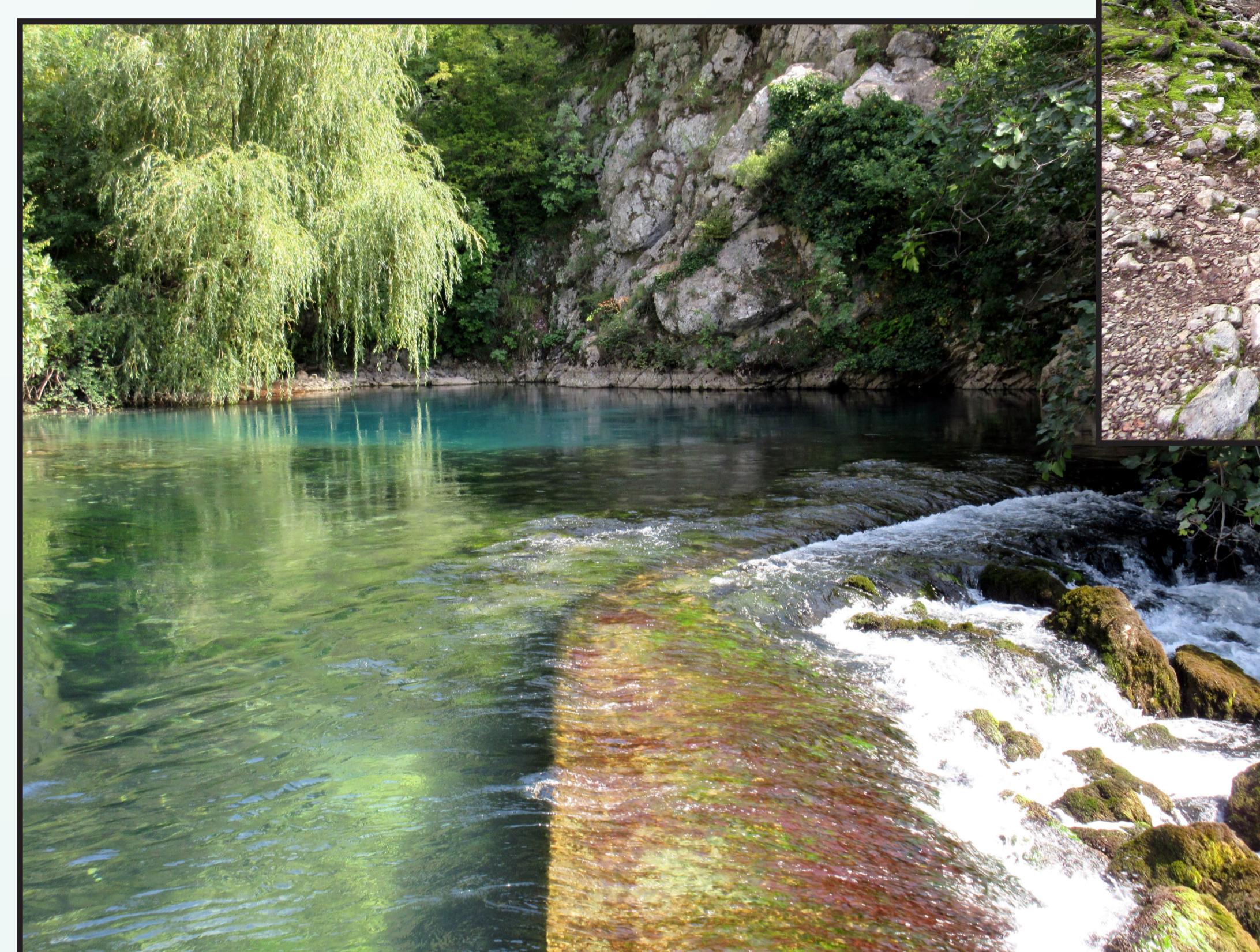
UVOD

Grab (površina 39,5 ha, zaštićen 2000. god.) i Ruda (površina 34 ha, zaštićen 2000. god.) dva su (Sl. 1) međusobno dosta slična i prostorno bliska značajna krajobraza na istočnim jugoistočnim padinama planine Kamešnice u Dalmatinskoj zagori. Značajni krajobrazovi površinom su relativno mali, ali svojim izgledom i reljefom karakteristični za šire područje. Oba se nalaze u podnožju planine i na obodu Sinjskoga polja, najvećeg polja u dalmatinskom kršu, a obuhvaćaju šira područja dyaju izvora. Iz tih se izvora razvijaju rječice, od kojih je Ruda najveća pritoka Cetine, a Grab pritoka Rude. Oba lokaliteta, osim što su zakonom zaštićena u kategoriji značajnog krajobraza, također pripadaju i ekološkoj mreži NATURA 2000 po više kriterija. Za oba su vodotoka ti kriteriji endemične vrste riba i/ili rakova, a sam je izvor Graba još posebno prepoznat i kao vrijedan speleološki objekt. Sustavna istraživanja flore i faune nisu zabilježena, a usputni podaci mogu se pronaći u literaturi.

MATERIJAL I METODE RADA

U ovom radu pribrojene su biljne svojstva koje se u literaturi navode za zaštićene krajobraze Grab i Ruda, kao i one koje smo po prvi put zabilježili. Popis imena je uskladen s bazom podataka Flora Croatica (Nikolić, 2016), a determinacija svojstva izvršena je pomoću standardnih florističkih djela: Tutin i sur. (1964-1980), Tutin i sur. (1993), Pignatti (1982), Domac (1994) i Nikolić (2019-2020). Ugrožene svojstva su definirani u skladu s Nikolić i Topić (2005). Životni oblik je određen prema: Horvat (1949) i Pignatti (1982): Ch-Chamaephyta, G-Geophyta, T-Therophyta, H-Hemicryptophyta, Hi-Hydrophyta, P-Phanerophyta, a oznaka flornog elementa prema Horvatić (1963), Horvatić i sur. (1967/1968), Ilijanić (1970), Regula-Bevilacqua i Ilijanić (1984), Milović (2002), Šolić (1993) i Vladović (1994), Ruščić (2010):

1. opće-mediterranske biljke
2. zapadno-mediterranske biljke
3. istočno-mediterranske biljke
4. ilirsko-južnoeuropeiske biljke
5. ilirsko-jadranske endemične biljke
6. ilirsko-apeninske biljke
7. mediteransko-atlantske biljke
8. europsko-mediteranske biljke
9. mediteransko-pontske biljke
10. ilirsko-balkanske endemične biljke
11. balkansko-apeninske biljke
12. južnoeuropecko-mediteranske biljke
13. južnoeuropecko-pontske biljke
14. južnoeuropecko-montane biljke
15. južnoeuropecko-atlantske biljke
16. biljke jugoistočno-europskog flornog elementa
17. biljke srednje-europskog flornog elementa
18. biljke europskog flornog elementa
19. biljke eurazijskog flornog elementa
20. cirkumholarktičke biljke
21. biljke široke rasprostranjenosti
22. kultivirane i adventivne biljke

Izvor Grab

Izvor Rude

REZULTATI I RASPRAVA

Taksonomska analiza

Za značajni krajobraz Grab ukupno je registrirano 375 biljnih svojstava. Od tog broja 368 svojstava je po prvi puta registrirano za značajni krajobraz Grab. Sve biljne svojstva smještene su u 75 porodica u okviru kojih je registrirano 248 biljnih rodova. Svojstama najbogatije porodice su: Fabaceae (39 svojstava), Lamiaceae (28), Brassicaceae (27), Asteraceae (26), Poaceae (23) i Cichoriaceae (20). Za značajni krajobraz Ruda ukupno je registrirano 436 biljnih svojstava. Od tog broja 345 svojstava je po prvi puta registrirano za značajni krajobraz Ruda. Sve biljne svojstva smještene su u 78 porodica u okviru kojih je registrirano 274 biljna roda. Svojstama najbogatije porodice su: Fabaceae (48 svojstava), Asteraceae (39), Poaceae (37) Lamiaceae (32), Brassicaceae (26) i Cichoriaceae (19).

Analiza flornih elemenata i životnih oblika

Za registrirane biljne svojstva u značajnom krajobrazu Grab ustanovljen je najveći broj i relativna zastupljenost svojstvi mediteranskog flornog elementa (145 biljnih svojstava). Slijede ga po broju svojstvi i relativnoj zastupljenosti biljke južnoeuropeiskog flornog elementa (101 svojstava), biljke širokog rasprostranjenja (86 svojstava), biljke eurazijskog flornog elementa (46 svojstava), biljke europskog flornog elementa (31 svojstava), cirkumholarktičke biljke (12 svojstava) i druge. Ako mediteranski florni element raščlanimo, vidimo da u okviru njega u značajnom krajobrazu Grab najviše svojstvi pripada opće mediteranskim biljkama (64 svojstava), a slijede ilirsko-jadranske endemične biljke (29 svojstava). Prema Nikolić i Topić (2005), najviše u ilirsko-jadranskim endemičnim biljkama, ali i u drugim skupinama registrirane su: EN (ugrožene svojstva) – 2 svojstava, VU (osjetljive svojstva) – 5 svojstava, NT (gotovo ugrožene svojstva) – 6 svojstava, DD (svojstva s nedostatnim podacima) – 1 svojstava, LC (najmanje zabrinjavajuća) – 3 svojstava i endem – 17 svojstava zabilježenih za značajni krajobraz Grab. Broj biljnih svojstava arealom vezanih za mediteransko područje povećava se ako raščlanimo južnoeuropeiski florni element gdje uočavamo najveći broj južnoeuropecko-mediteranskih biljaka (75 svojstava).

Za registrirane biljne svojstva u značajnom krajobrazu Ruda ustanovljen je najveći broj i relativna zastupljenost svojstvi mediteranskog flornog elementa (163 biljne svojstava). Slijede ga po broju svojstvi i relativnoj zastupljenosti biljke južnoeuropeiskog flornog elementa (89 svojstava), biljke širokog rasprostranjenja (74 svojstava), biljke eurazijskog flornog elementa (54 svojstava), biljke europskog flornog elementa (23 svojstava) i druge. Ako mediteranski florni element raščlanimo, vidimo da u okviru njega u značajnom krajobrazu Ruda najviše svojstvi pripada opće mediteranskim biljkama (80 svojstava), a slijede ilirsko-jadranske endemične biljke (31 svojstava). Prema Nikolić i Topić (2005), najviše u ilirsko-jadranskim endemičnim biljkama, ali i u drugim skupinama registrirane su: EN (ugrožene svojstva) – 3 svojstava, VU (osjetljive svojstva) – 5 svojstava, NT (gotovo ugrožene svojstva) – 9 svojstava, DD (svojstva s nedostatnim podacima) – 2 svojstava, LC (najmanje zabrinjavajuća) – 4 svojstava i endem – 21 svojstava zabilježena za značajni krajobraz Ruda. Broj biljnih svojstava arealom vezanih za mediteransko područje povećava se ako raščlanimo južnoeuropeiski florni element gdje uočavamo najveći broj južnoeuropecko-mediteranskih biljaka (68 svojstava).

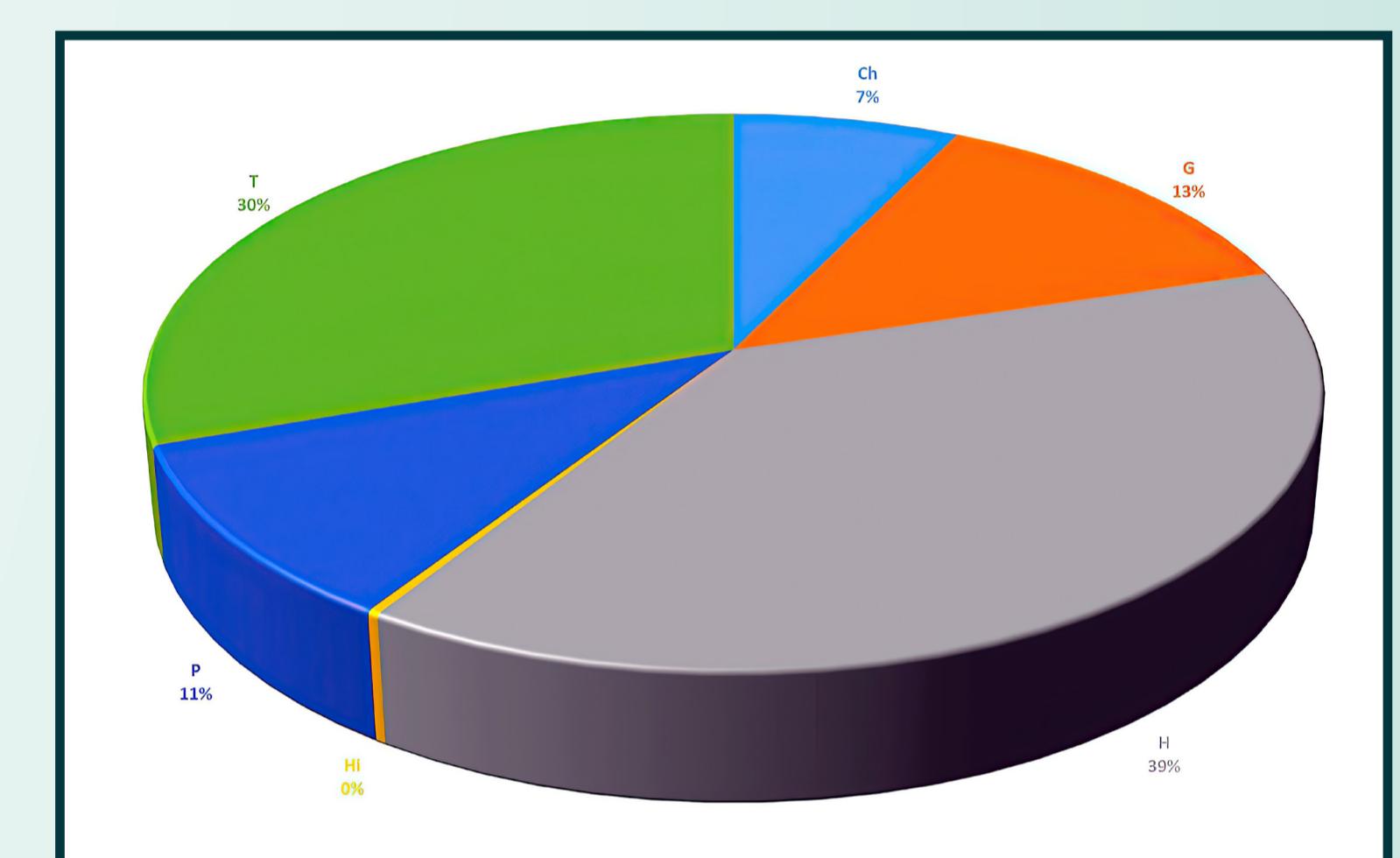
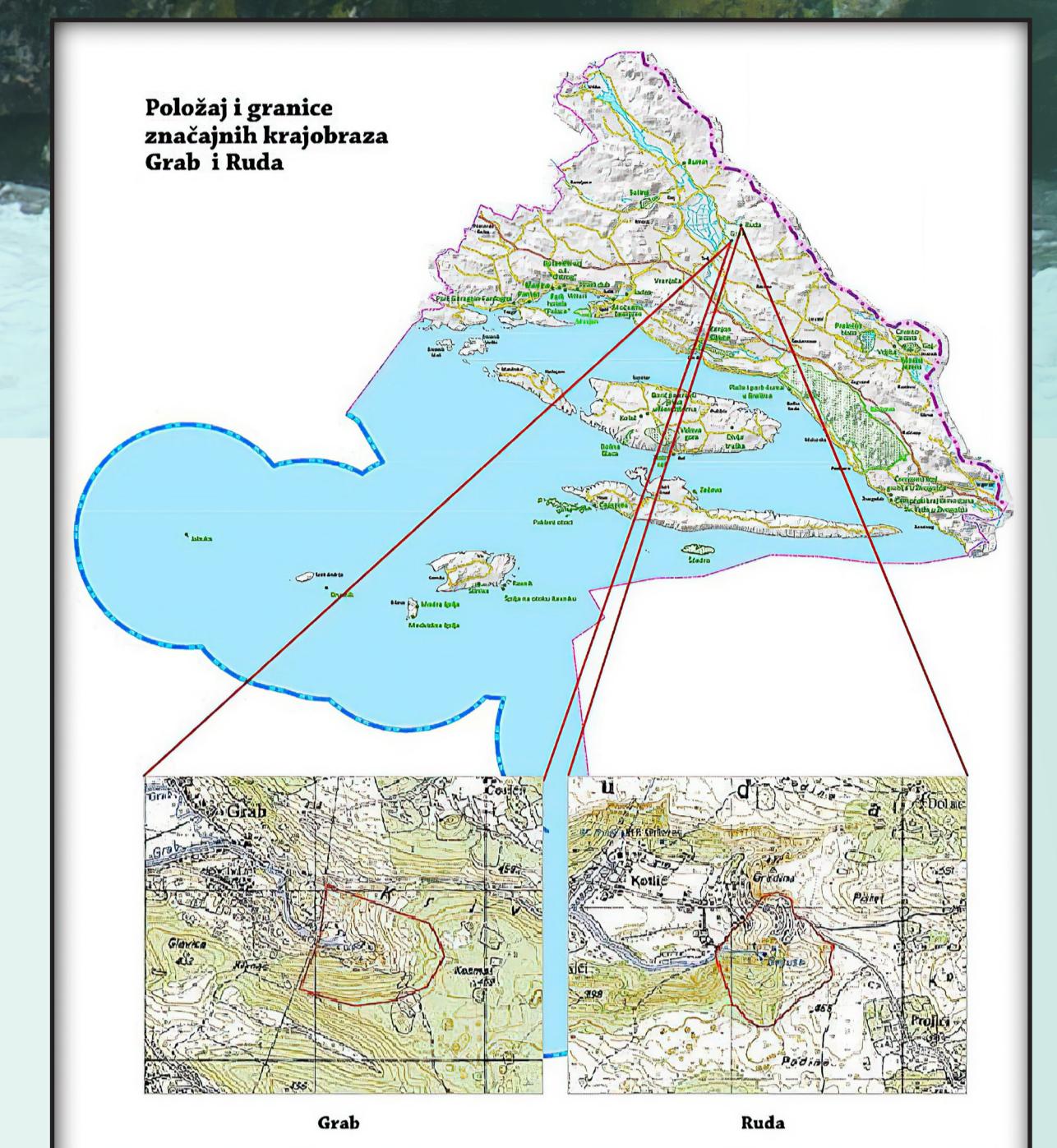
Analizom životnih oblika u flori značajnog krajobraza Grab dobiveni su slijedeći rezultati prikazani na sl. 2.

Analizom životnih oblika u flori značajnog krajobraza Ruda dobiveni su slijedeći rezultati prikazani na sl. 3.

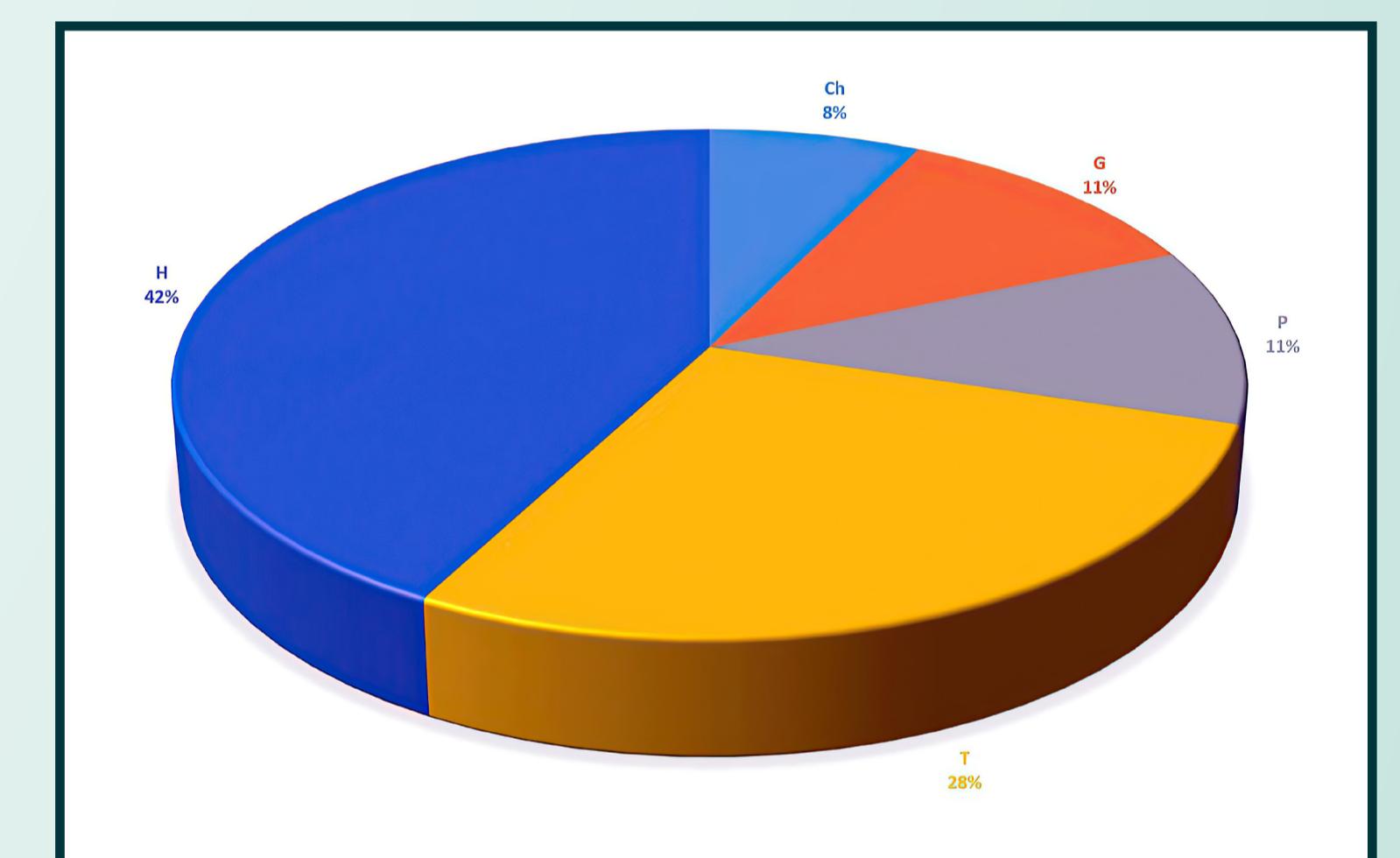
Najzastupljeniji životni oblik biljaka u flori značajnih krajobraza Grab i Ruda su hemikriptofiti. Po broju i udjelu biljnih svojstava slijedi životni oblik terofita.

ZAKLJUČAK

Dominantnost mediteranskog flornog elementa u flori značajnih krajobraza Grab i Ruda, kao i veliki broj svojstava u porodici Fabaceae, te broj terofita govori o mediteranskom utjecaju i karakteru flore (mediteranska klima prodire tokom rijeke Cetine) na istraživanim područjima. Dio značajnih područja Graba i Rude nalazi se pod utjecajem submediteranske zone i mediteransko-montanog pojasa, ali isto tako i pod utjecajem kontinentalne klime (koja prodire kroz prodloline s okolnih planina: Kamešnice, Svilaje i Dinare) što se ogleda u broju svojstava južnoeuropeiskog flornog elementa. U prilog ovome ide i podatak da je životni oblik hemikriptofita najzastupljeniji po broju svojstava na istraživanim područjima.

Slika 2. Grab

Slika 3. Ruda

Centaurea rupestris L. ssp.
ceratophylla (Ten.) Gugler

Astragalus monspessulanus L. ssp.
illyricus (Bernhardt) Chater

Crocus thomasii Ten.

Ophrys bertolonii Moretti

Ophrys scolopax Cav. ssp. cornuta
(Steven) E.G.Camus

Dianthus ferrugineus Mill. ssp.
liburnicus (Bartl.) Tutin